

Seria repetytoriów dla szkół średnich

HISTORIA

KOREPETYCJE MATURZYSTY

⌚	1	8	3	0	👑	1	4	1	0	⌚
1	8	6	3	🕒	1	9	1	4	/	8
👑	1	7	7	2	⌚	1	9	4	3	👑
9	6	6	👑	1	9	4	4	👑	4	3
⌚	1	8	3	0	👑	1	4	1	0	⌚
1	9	1	4	/	8	🕒	1	8	6	3
👑	1	7	7	2	⌚	1	9	4	3	👑
9	6	6	👑	1	9	4	4	👑	4	3

—
TWÓJ DOMOWY NAUCZYCIEL

NASZ CEL:
MATURA

ZDANA NA 100%

LECH KRZEMIŃSKI, MARIUSZ WŁODARCZYK

HISTORIA

KOREPETYCJE MATURZYSTY

Redaktor serii: **Marek Jannasz**

Korekta: **Marek Kowalik, Paweł Pokora**

Projekt okładki: **Teresa Chylińska-Kur, KurkaStudio**

Projekt makiety i opracowanie graficzne: **Kaja Mikoszevska**

© Copyright by Wydawnictwo Lingo sp. j., Warszawa 2013

www.cel-matura.pl

ISBN: 978-83-63165-37-6

ISBN wydania elektronicznego: 978-83-7892-205-6

Skład i łamanie: Kaja Mikoszevska

Druk i oprawa: Pozkal

Droga Maturzystko, drogi Maturzysto!

„Historia. Korepetycje maturzysty” jest zwartym i przystępnym wykładem historii, który pozwoli Ci skutecznie przygotować się do egzaminu dojrzałości. Wykład ten prezentuje ciekawą treść w przejrzystej i przyjaznej formie.

Wydarzenia historyczne omówione zostały z uwzględnieniem ich przyczyn oraz skutków, a rozdziały skomponowano tak, aby układały się one w logiczny proces. Zagadnienia bardziej złożone zilustrowano przykładami, umożliwiającymi ich łatwiejsze zrozumienie.

Na książkę składa się 15 działów głównych poprzedzonych syntetycznymi wstępami i podzielonych na blisko 100 szczegółowych rozdziałów i zagadnień. Sam tekst ujęto w akapity i ramki, aby łatwiej odróżnić poszczególne aspekty omawianych zagadnień. Dodatkowym ułatwieniem w nauce są liczne tabele i graficzne osie czasu. Przyczyny, skutki oraz złożone elementy przedstawiono w formie punktów, przy najważniejszych wydarzeniach znajdują się ich daty.

Trzymamy kciuki na egzaminie!

Z życzeniami matury na 100 procent

Mariusz Włodarczyk

i Lech Krzemiński

Wstęp	3	4. Zjednoczenie państwa polskiego	78
STAROŻYTNOŚĆ		5. Polska za panowania Kazimierza Wielkiego	81
1. Cywilizacje starożytnego Wschodu	7	6. Społeczeństwo i gospodarka w Polsce Piastów	84
1. Najdawniejsze dzieje człowieka	8	7. Od Andegawenów do Jagiellonów	88
2. Narodziny pierwszych cywilizacji	9	8. Krzyżacy w dziejach Polski Jagiellonów	90
3. Organizacja państw starożytnego Wschodu	10	9. Kształtowanie się i rozwój demokracji szlacheckiej w Polsce	92
2. Cywilizacje śródziemnomorskie	15	10. Polityka dynastyczna Jagiellonów	94
1. Basen Morza Śródziemnego – kolebka Europy	16	NOWOŻYTNOŚĆ	
2. Dzieje starożytnej Grecji	17	6. Europa i Rzeczpospolita w XVI w.	99
3. Polis i jej funkcjonowanie	22	1. Wielkie odkrycia geograficzne	100
4. Państwo macedońskie	26	2. Gospodarka i społeczeństwo w XVI w.	103
5. Dzieje Imperium Romanum	29	3. Reformacja i wojny religijne	106
6. Rzym – państwo i społeczeństwo	32	4. Reformacja i reforma Kościoła w Rzeczypospolitej	110
7. Początki chrześcijaństwa	38	5. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów	111
ŚREDNIOWIECZE		6. Walka o hegemonię w Europie w XVI w.	113
3. Cywilizacje: bizantyjska, islamska i dalekowschodnie	43	7. Europa i Rzeczpospolita w XVII w.	117
1. Cywilizacja bizantyjska	44	1. Wojna trzydziestoletnia	118
2. Cywilizacja islamska	46	2. Przemiany polityczne we Francji i w Anglii	119
3. Cywilizacje Dalekiego Wschodu	48	3. Wojny Rzeczypospolitej z Moskwą w drugiej połowie XVI i w XVII w.	122
4. Średniowieczne korzenie Europy	51	4. Wojny Rzeczypospolitej ze Szwecją	125
1. Budowanie jedności politycznej średniowiecznej Europy	52	5. Wojny Rzeczypospolitej z Turcją	127
2. Organizacja życia zbiorowego w średniowieczu	55	6. Sytuacja wewnętrzna Rzeczypospolitej	130
3. Europa stanów i narodów	58	8. Europa i świat w XVIII w. Europa napoleońska	135
4. Rola Kościoła w życiu politycznym Europy	60	1. Polska w czasach saskich	136
5. Słowianie i ich państwa	66	2. Sąsiedzi Rzeczypospolitej w XVIII w.	138
5. Polska Piastów i Jagiellonów	71	3. Gospodarka i społeczeństwo	140
1. Patrymonialna monarchia pierwszych Piastów	72	4. Próby reform Rzeczypospolitej w II połowie XVIII w.	142
2. Kryzys i odbudowa monarchii wczesnopiastowskiej	73	5. Przyczyny upadku I Rzeczypospolitej	146
3. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego	77	6. Powstanie Stanów Zjednoczonych	148

7. Rewolucja we Francji	150	3. Rzeczpospolita w dobie demokracji parlamentarnej	224
8. Sprawa polska po III rozbiórce	154	4. II RP w okresie rządów autorytarnych	227
9. Świat w XIX w. (do 1918 r.)	161	5. Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej w latach 1918-1939	230
1. Ład wiedeński w Europie i na ziemiach polskich	162	6. Społeczeństwo i gospodarka Rzeczypospolitej	233
2. Zryw romantyzmu: powstanie listopadowe i Wielka Emigracja	167	13. II wojna światowa	239
3. Walki Polaków o odzyskanie niepodległości w latach 1831-1864	170	1. Wojna obronna 1939 r.	240
4. Polityka zaborców wobec Polaków w II połowie XIX w.	173	2. II wojna światowa – przełomy na frontach	242
5. Przemiany polityczne na świecie w II połowie XIX w.	175	3. Polityka okupantów wobec narodu polskiego	246
6. Kształtowanie się Europy uprzemysłowanej	181	4. Powstanie i działalność Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie	248
7. Myśl polityczna i ruchy społeczne w Europie	184	5. Obóz komunistyczny w Polsce w czasach II wojny światowej	252
10. I wojna światowa w Europie i na ziemiach polskich	189	6. Geneza, przebieg i skutki Powstania Warszawskiego	254
1. I wojna światowa (1914-1918)	190	14. Świat powojenny i ład jałtański	259
2. Rewolucja lutowa i przewrót bolszewicki w Rosji	193	1. Europa i świat po II wojnie światowej	260
3. Sprawa polska w I wojnie światowej	196	2. Sowietyzacja państw Europy Środkowej i Wschodniej	265
DZIEJE NAJNOWSZE		3. Procesy integracyjne w Europie Zachodniej	268
11. Świat między wojnami	201	4. Rozpad systemu kolonialnego	269
1. Porządek wersalski i waszyngtoński	202	5. Związek Radziecki po II wojnie światowej	271
2. Główne problemy społeczno-gospodarcze świata	204	6. Stany Zjednoczone po II wojnie światowej	275
3. Totalitaryzmy XX w.	206	7. Upadek ładu jałtańskiego	277
4. Republika Weimarska (1919-1933) i Niemcy hitlerowskie (1933-1939)	209	15. Polska po II wojnie światowej	283
5. Rosja Radziecka i ZSRR 1918-1939	212	1. Stalinizm w Polsce	284
6. Sytuacja międzynarodowa w latach 1929-1939	214	2. Społeczeństwo i gospodarka Polski	288
12. II Rzeczpospolita	219	3. Geneza i przejawy „odwilży” w Polsce	290
1. Odbudowa państwowości polskiej po I wojnie św.	220	4. Przesilenia polityczne i społeczne w latach 60. i 70.	292
2. Kształtowanie się granic po I wojnie światowej	221	5. Od „Solidarności” do wolnej Polski	296
		6. Początki III Rzeczypospolitej	300

DZIAŁ 1. Cywilizacje starożytnego Wschodu

Człowiek rozwinął się prawdopodobnie w Afryce, skąd przeniósł się w inne rejony świata. Pierwsze osady, miasta i państwa powstały jednak w rejonie Żyznego Półksiężycy, gdzie warunki klimatyczne i wielkie rzeki sprzyjały osadnictwu, uprawie oraz hodowli. Rozwój miast, budowa kanałów nawadniających oraz centralizacja władzy doprowadziły do powstania na Bliskim Wschodzie wielkich cywilizacji: w Mezopotamii, poczynając od państw sumeryjskich, powstawały i upadały wielkie imperia, w rejonie Lewantu powstały miasta kupieckie Fenicjan, w Palestynie osiedlili się Żydzi, dolinę Nilu zamieszkiwali Egipcjanie. Na Dalekim Wschodzie powstały także cywilizacja doliny Indusu oraz imperium chińskie. Utworzenie państw, a potem imperiów, umożliwiło rozwój nauki, sztuki oraz pisma.

1. Najdawniejsze dzieje człowieka

Źródła historyczne i ich typologia

Badania historyczne prowadzone są na **źródłach historycznych**. Źródłami takimi nazywamy wszystkie pozostałości po minionych wydarzeniach, z których możemy czerpać informacje o przeszłości. Dla historyka najważniejsze są źródła pisane, dlatego przyjęto, że historię badamy od wynalezienia pisma, to jest od czwartego tysiąclecia przed naszą erą. Okres wcześniejszy nazywamy prahistorią. Oprócz źródeł pisanych wyróżnia się także inne, np. archeologiczne, ikonograficzne, audiowizualne itp.

Pochodzenie człowieka

Zanim człowiek wytworzył źródła pisane, musiał ewoluować: osiągnąć postawę wyprostowaną, nauczyć się komunikować, wytwarzać i używać narzędzia. Ewolucja następowała stopniowo. Wyróżnia się kolejne etapy **antropogenezy**, czyli pochodzenia i rozwoju człowieka: australopitek, homo habilis, homo erectus, neandertalczyk, a później homo sapiens.

Początkowo ludzie zamieszkiwali północne i wschodnie rejony Afryki (od 4 mln do 1,5 mln lat przed naszą erą), potem rozprzestrzenili się w rejon dorzecza Kongo oraz Azji Mniejszej, Kaukazu, a dalej w rejon Europy Południowej i na południe Wysp Brytyjskich lub w rejon Azji Południowo-Wschodniej (1,5 mln do 180 tys. lat temu). W końcu zasiedlony został także kontynent amerykański. Ludzie przeszli prawdopodobnie przez zamrożone wody Cieśniny Beringa, ale historycy nie są pewni, kiedy to nastąpiło.

Gospodarka, kultura materialna i organizacja pierwszych społeczeństw

Pierwsi ludzie zajmowali się prawdopodobnie **zbieractwem** oraz **łowiectwem**: zbierali owoce z drzew i krzewów oraz polowali na zwierzęta. Taki typ gospodarki nazywamy **przyswajalną**: ludzie korzystali z darów natury, ale sami nic nie produkowali. Gospodarka przyswajalna dominowała w epoce mezolitu.

Okolo 8000 lat p.n.e. nastąpiła zmiana w sposobie życia ludzi: zaczęto wytwarzać broń i narzędzia z kamienia za pomocą gładzenia kamienia, a nie jak wcześniej łupania (epoka neolitu). Ponadto grupy ludzi zaczęły przechodzić w tryb osiadły: powstały pierwsze

osady. Do najstarszych należy **Çatalhöyük** leżąca w Azji Mniejszej. Zakładanie osad było możliwe dzięki wprowadzeniu rolnictwa oraz hodowli zwierząt. Zaczęto również wytwarzać naczynia ceramiczne oraz pierwsze tkaniny. Wszystkie te zmiany – przejście do osiadłego trybu życia, wprowadzenie gospodarki wytwórczej oraz powstanie społeczeństw – nazywamy **rewolucją neolityczną**.

CHRONOLOGIA HISTORYCZNA: PODZIAŁ NA ERY I EPOKI				
Starożytność	Średniowiecze	Nowożytność	XIX wiek	Współczesność
wydarzenie inicjujące				
ok. 3400 p.n.e. – wynalezienie pisma	476 r. – zdobycie Rzymu przez Odoakra	1492 r. – odkrycie Ameryki przez K. Kolumba lub upadek Grenady	1776 r. – Deklaracja niepodległości USA; 1789 r. – wybuch rewolucji francuskiej	1914 r. – wybuch I wojny światowej
Przed naszą erą	Nasza era			
1 r. n.e. – narodziny Jezusa Chrystusa				

2. Narodziny pierwszych cywilizacji

Wpływ warunków naturalnych na powstanie i kształt cywilizacji

Pierwsze cywilizacje powstały w rejonie **Żyźnego Półksiężyca**, tj. w rejonie żyznych ziem występujących na Bliskim Wschodzie, ciągnących się od zachodnich wybrzeży Zatoki Perskiej, poprzez doliny Eufratu i Tygrysu, wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego i dalej na południe, doliną Nilu. Znamienne, że tereny te to w większości doliny wielkich rzek lub wybrzeża morskie. Ciepły klimat i obecność rzek lub innych zbiorników wodnych to dwa istotne czynniki sprzyjające rozwojowi cywilizacji.

Cywilizacja miejska w Mezopotamii i Egipcie, początki społeczeństw państwowych

Systematyczne wylewy, budowa kanałów irygacyjnych oraz uprawa wielkich pól wymagały skoordynowanej pracy wielu robotników, co wymusiło utworzenie większych społeczności,

zorganizowanych w państwa. W rejonie Eufratu i Tygrysu, krainie zwanej **Mezopotamią**, dominował początkowo system państw-miast.

Inaczej ukształtowała się sytuacja polityczna w **Egipcie**. Państwo egipskie powstało wzdłuż rzeki Nil, która nawadniała pola uprawne, jak również stanowiła centrum komunikacyjne i serce państwa. Dlatego Egipt nazywano także „darem Nilu”.

Początkowo istniały dwa państwa: Egipt Górny ze stolicą w Tebach oraz Egipt Dolny ze stolicą w Memfis. Zjednoczył je ok. 3100 r. p.n.e. faraon Menes. Utworzenie jednolitego państwa było możliwe, ponieważ dookoła Egiptu rozciągały się pustynie, które stosunkowo skutecznie uniemożliwiały najazdy obcym plemionom. Silna władza **faraona** i skuteczna struktura administracyjna państwa pozwalały na utrzymywanie efektywnego systemu irygacji i nawet trzykrotne zbiory w ciągu roku.

3. Organizacja państw starożytnego Wschodu

Starożytny Bliski Wschód – Mezopotamia

Państwo Sumerów (połowa IV tysiąclecia p.n.e.) – państwo niejednolite politycznie, składało się z wielu niezależnych państw-miast. Do najważniejszych politycznie należały Ur, Uruk i Kisz, natomiast miasto Nippur miało istotne znaczenie religijne. • **Imperium Babilonu** – istniało już w III tysiącleciu p.n.e., jego granice rozszerzył dopiero **Hammurabi** panujący w XVIII w. p.n.e. Państwo rozpadło się w czasie panowania jego synów pod wpływem najazdów plemienia Kasytów z gór Zagros. Miasto w XVI w. p.n.e. splądrowali **Hetyci**, tereny dawnego imperium podbili w X w. **Asyryjczycy**. Dzięki zawarciu przymierza z Persami udało się pokonać Asyrię i odbudować tzw. **państwo nowobabilońskie**. W czasach króla Nabuchodonozora II w Babilonie wzniesiono wspaniałe **wiszące ogrody Semiramidy**. Biblia wspomina także o deportacji Żydów z podbitej Judy do stolicy państwa.

Państwo Persów (VII-IV w. p.n.e.) – powstało na wschód od Mezopotamii, rozwinęło się dzięki przymierzu z państwem nowobabilońskim i podbojowi Asyrii. Władca perski **Cyrus Wielki** (559-530 r. p.n.e.) z dynastii Achemenidów znacznie rozszerzył granice państwa, zdobywając: państwo medyjskie, bogate państwa Azji Mniejszej, a w końcu państwo nowobabilońskie. Persja dzieliła się na jednostki administracyjne (satrapie) rządzone

twardą ręką przez tzw. **satrapów**, jej stolicą było wspaniałe **Persepolis**. Jedność państwa, dzięki polityce relatywnej tolerancji kulturowej, udało się utrzymać aż do podbojów Aleksandra Wielkiego.

Dolina Nilu

W dolinie Nilu powstało **państwo egipskie**. Różniło się ono w sposób znaczny od państw i imperiów Mezopotamii. Charakteryzowało się trwałością, którą zapewniały mu silna, scentralizowana władza oraz pustynie zabezpieczające państwo przed najazdami.

Państwo egipskie podzielone było na 42 nomy (prowincje) odpowiadające ważniejszym systemom irygacyjnym. Istniało przez 2700 lat, rządziło nim łącznie 31 dynastii. Ostatecznie zostało podbite przez Rzymian w 31 r. p.n.e.

Egiptem rządził **faraon**, władca uważany przez swoich poddanych za potomka boga Re oraz uosobienie boga Horusa. Boska sankcja dawała faraonowi władzę absolutną. Wszystkie ziemie w państwie były jego własnością. Faraon rządził państwem przy pomocy **urzędników** – wykwalifikowanej grupy społecznej, potrafiącej czytać, pisać i liczyć. Naczelnicy, zwani **monarchami**, zarządzali **nomami**, czyli jednostkami administracyjnymi odpowiadającymi większym sieciom irygacyjnym.

Oprócz urzędników w Egipcie ważną pozycję zajmowali **kapłani**, którzy sprawowali kult poszczególnych bóstw egipskich, a także posiadali szeroką jak na tamte czasy wiedzę: znali matematykę i prowadzili badania astronomiczne. Możliwość wykładania woli bóstw oraz znajomość zjawisk przyrody pozwoliła im wpływać na wyobraźnię społeczeństwa, przez co byli oni najbardziej znaczącą grupą w Egipcie.

Podstawę drabiny społecznej stanowili **wolni chłopci**, którzy uprawiali ziemię należącą do faraona. Istniała również pewna **grupa rzemieślników** oraz **żołnierzy**. Na dole hierarchii społecznej znajdowali się **niewolnicy**, którzy pełnili rozmaite funkcje: od służby bogatszej części ludności po prace fizyczne.

Palestyna

W rejonie Palestyny rozwinęło się państwo żydowskie, zwane Izraelem. Powstało w XIII w., po przybyciu klanu Abrahama z miasta Ur do Kanaanu. Podzielono wtedy ziemię pomiędzy

12 rodów żydowskich. Ukształtowane tak państwo było nietypowe ze względu na panującą w nim religię monoteistyczną. Królowie nie byli utożsamiani z bogami, nie mieli też sankcji boskiej, co w pewien sposób ograniczało ich władzę. Ponadto w społeczeństwie istnieli prorocy – ludzie uznawani za mądrych, mających bezpośredni kontakt z Bogiem.

Wiedzę o historii Żydów w dużej mierze czerpiemy z ksiąg Starego i Nowego Testamentu. Pierwsze pięć ksiąg Starego Testamentu Żydzi nazywali **Torą**. Miała ona szczególne znaczenie dla kultury i religii żydowskiej. Najważniejszym miejscem w całym państwie była świątynia Boga Jahwe wybudowana w Jerozolimie w 966 r. p.n.e. przez króla Dawida. W niej przechowywano legendarną Arkę Przymierza – symbol przymierza Izraela z Bogiem.

Naród żydowski przetrwał pomimo dwukrotnego podboju i deportacji: najpierw przez Egipcjan w XIII w. p.n.e., potem przez Babilończyków w VII w. p.n.e. Za każdym razem jednak Żydom udało się wrócić do Kanaanu, który nazywali Ziemią Obiecaną: za pierwszym razem wskutek interwencji Boga, jak przedstawia to Stary Testament, po raz drugi dzięki łasce Cyrusa Wielkiego, po podboju państwa nowobabilońskiego przez Persów. Ostatecznie państwo żydowskie zostało podbite przez Rzymian w 63 r. p.n.e.

Daleki Wschód

W starożytności rozwinęły się także cywilizacje dalekowschodnie. Dwie z nich przetrwały do naszych czasów. • Najstarsza rozwinęła się w dolinie Indusu ok. 3 tys. lat p.n.e., na obszarze dzisiejszego Pakistanu. Zamieszkujące ten obszar ludy opanowały wypalanie cegieł, z których wznosiły okazałe miasta z rozbudowaną infrastrukturą: regularną zabudową, gęstą siecią ulic, wodociągami i kanalizacją, a także świątynią i cytadelą. Najważniejsze ośrodki to Harappa oraz Mohendžo Daro. Budowano również skomplikowane systemy irygacyjne.

W połowie II tysiąclecia p.n.e. ludy Indusu najechane zostały przez Ariów – plemiona koczownicze o niższym poziomie rozwoju, ale bardziej zaawansowane w technice wojskowej. Dzięki zastosowaniu m.in. wozów bojowych Ariom udało się podbić cały rejon Indusu i utworzyć na nim mniejsze państwa zarządzane przez **radzów**. Nie stworzyli oni jednolitego państwa, poza krótkim okresem panowania Asioki w połowie III w. p.n.e. Ariowie wprowadzili w rejonie Indii podział na cztery **kasty**, który częściowo przetrwał do dziś.

OSIĄGNIĘCIA CYWILIZACYJNE PAŃSTW BLISKIEGO WSCHODU	
WYNALEZEK	CHARAKTERYSTYKA
pismo	<ul style="list-style-type: none"> • najstarsze formy to hieroglify i obrazkowe pismo sumeryjskie (ok. 3500 lat p.n.e.), • w Egipcie funkcjonowała uproszczona forma, tzw. pismo demotyczne, • w Sumerze także pismo klinowe, zapisywane rylcem na glinianych tabliczkach, • pismo udoskonaliły cywilizacje śródziemnomorskie: <ul style="list-style-type: none"> • Fenicjanie, tworząc 22-literowy alfabet, • Grecy, wprowadzając samogłoski, • Rzymianie, tworząc współczesne litery.
prawo	pierwszy spisany na kamiennej steli kodeks Hammurabiego stanął w Babilonie w XVIII w. p.n.e.
kalendarz	Babilończycy wyznaczyli zodiak astronomiczny, dzieląc niebo na 12 części. Pozycja wyznaczała miesiąc.
rozwój badań	<ul style="list-style-type: none"> • Sumerowie prowadzili badania astronomiczne, wprowadzili też dwunastkowy system liczbowy na potrzeby handlu, • kapłani egipscy rozwinęli badania matematyczne oraz astronomiczne, • mumifikacja ciał pozwoliła na rozwój medycyny; Egipcjanie prowadzili pierwsze operacje, • w połowie VII w. p.n.e. powstała pierwsza biblioteka w Niniwie. Założona przez króla asyryjskiego Aszurbanipala, zawierała ok. 30 tys. glinianych tabliczek.

• Cywilizacja chińska rozwinęła się nad Żółtą Rzeką (Huáng Hé), najstarsze źródła dotyczą wydarzeń z drugiej połowy II tysiąclecia p.n.e. W I tysiącleciu p.n.e. dynastia Czou rozszerzyła terytorium chińskie: na północ aż po Mandzurię i na południe po rzekę Jangcy, jednak nie stworzyła jednolitego państwa. W drugiej połowie I tysiąclecia trwały wojny pomiędzy ksiądzkami dzielnicowymi, dopiero przejęcie władzy przez **dynastię Cin** (od której pochodzi nazwa państwa) spowodowało zmianę sytuacji politycznej. Władca Szy Huang Ti dokonał zjednoczenia politycznego Chin w 221 r. p.n.e. Zainicjował też budowę Wielkiego Muru Chińskiego i sprowadził konie bojowe znad Morza Kaspijskiego w celu ochrony terytorium przed najazdami ludów koczowniczych z północy kontynentu.

W czasach kolejnej dynastii Han państwo chińskie stało się scentralizowaną monarchią. Pomimo powstań Chińczykom nie udało się obalić władzy cesarskiej, m.in. ze względu na wpojone posłuszeństwo władcy – dominującą cechą panującego w Chinach **konfucjanizmu**. Jego twórcą był **Konfucjusz** (Kung-fu-cy), filozof żyjący w **IV w. p.n.e.**

PYTANIA POWTÓRZENIOWE

1. Najdawniejsze dzieła człowieka

1. Podaj definicję źródła historycznego. W jaki sposób dzielimy źródła? 2. Przedstaw podział dziejów na ery i epoki. 3. Wyjaśnij, skąd pochodzi człowiek i jak się rozprzestrzenił.
4. Scharakteryzuj kulturę pierwszych społeczności ludzkich.

2. Narodziny pierwszych cywilizacji

1. Wymień czynniki sprzyjające wytworzeniu się cywilizacji w rejonie Żyznego Półksiężyca.
2. Opisz rejon Żyznego Półksiężyca, wymieniając wchodzące w jego skład krainy i rzeki. 3. Wyjaśnij, jak różne warunki w dorzeczach Eufratu i Nilu wpłynęły na różnice w powstających nad tymi rzekami cywilizacjach.

3. Organizacja państw starożytnego Wschodu

1. Porównaj system władzy w różnych rejonach Bliskiego Wschodu: Mezopotamii, Egipcie, Palestynie. 2. Wymień najważniejszych władców w każdym rejonie i wyjaśnij ich znaczenie dla rządzanego przez nich państwa. 3. Wyjaśnij znaczenie religii i systemów filozoficznych dla różnych cywilizacji Wschodu.